

JOG ÉS LÉLEK

Krisztus Lelke az egység első forrása az Egyházban. Nem abban az értelemben, hogy azonos vele, hanem úgy, hogy sokféleképpen támogatja záránkokútján. Minthogy ő gyűjti össze Isten népét minden nemzetből egyetlen közösségbe, egységünk egy személytől ered. Következésképpen az egész Egyház (illetőleg az egész keresztény közösség) természetét és jellegét egy személy kezdeményezésének köszönhetjük. Minden tagját külön-külön inspirálja, és a közösség egészét is.

Ha tehát a Szentlélek az egység első forrása, akkor ő a tekintély legfelső forrása is. A közösség életében semmi sem rövidítheti meg személyes uralmát. Vagyis az Egyházban a legelső és legfőbb tekintély maga a Szentlélek. Ő alkotja, őri és kormányozza az Egyházat sugallataival és működésével. A Szentlélek hatalma abszolút, és minden kereszténynek kötelessége, hogy föltétel nélkül engedelmeskedjék neki, úgy, ahogyan pusztán embernek sohasem engedelmeskednék.

Valamit azonban hozzá kell tennünk. A Szentlélek hatalma az Egyház fölött ugyan korlátlan, de a mi képességünk, amellyel fölismerjük sugallatait és működését, bizony viszonylagos, korlátolt és gyarló. Ezért a keresztények helyzete bonyolult. Abszolút tekintélynek kell engedelmeskedniök, de ennek akaratát sokszor csak viszonylagos biztonsággal ismerik. Ez a fölfedezés óvatosságra int, amikor emberi elhatározásokat és cselekvéseket a Lélek sugallatának tulajdonítunk. Mégse legyen az óvatosság olyan fokú, hogy semmit se tulajdonítsunk a Léleknek. Nyilvánvaló, hogy semmiféle emberi törvény nem korlátozhatja a Lélek hatalmát; a legtöbb, amit elérhet, ha segít megjeleníteni jelenlétét.

A Lélek tekintélye az Egyházban vagy a támogatásában részesülő intézményeken keresztül nyilvánul meg, vagy egyes személyeknek ill. közösségeknek adott sugallataiban, az állandó hivatalok vagy intézmények csatornájának mellőzésével. A püspöki kollégium intézménye, fejével, a pápával, a Lélek olyan támogatásában részesül, hogy nem lehet lényeges dologban hűtlen Isten ígéjéhez, és nem vezetheti lényegesen félre a záránkok Egyházat Istenhez vivő útján.

Isten ígéje, amelyet Krisztus lelke sugalmaz, szintén az egység forrása az Egyház számára. Krisztusnak az első tanítványokhoz szóló evangéliumi üzenetét a Szentírás, a korai keresztény közösségek hitének tanúja, lényegében megőrizte. A Lélek továbbra is jelen van Isten szavában, és minden embert megszentel, akinek hirdetik, aki hallja és elfogadja.

Néha azt állítják, hogy az Egyházban a belső egység forrása a Szentlélek, a külső Isten ígéje. Ez az állítás nem helyes, vagy legalábbis nem teljes. Ugyanaz a Lélek működik az Egyházban személyesen és Isten áthagyományozott szaván át.

A közösség emberi dimenziója nem kevésbé lényeges az Egyházban, mint a Lélek jelenléte. A megtestesülés misztériuma az emberi közösségen át marad eleven. Az isteni és az emberi nem válik el egymástól, csak különbözik.

Most érkezünk el az emberi tekintély problémájához az Egyházban. Ennek körülírása előtt egy elvet kell megszögeznünk: Senki másnak nem lehet hatalma Isten népén, mint Istennek. Ha bárki emberfia hatalmat igényel fölötte, ez csak Isten megbízásából származhat. Más szóval: ahhoz, hogy az emberi tekintélynek érvénye legyen az Egyházban, be kell kapcsolódnia a Szentléleknek és Isten ígéjének isteni tekintélyébe és abba a megbízatásba, amelyet az Egyház Istentől kapott.

Az emberi tekintélynek az istenibe való ilyen belefonódása sokféle következménnyel jár. Korlátot szab az emberi tekintélynek, szabályozza használatát. Kicsit titokzatosná is teszi, hiszen az emberi elem nyitottá válik az isteni felé.

A törvények szorosan összetartoznak a tekintéllyel, hiszen a tekintély a szabályok forrása. Tehát ha az Egyházban tekintélyi hierarchia áll fenn, akkor törvények hierarchiájának is kell lennie. A törvény összetartozik a tekintéllyel. Mindaz a korlát, amely az emberi tekintély előtt áll, megvan a kánonjogban is.

De a tekintélyi szervek ne különüljenek el a közösség többi részétől. Nem önmagukért vannak. Eleven összeköttetésben kell lenniök minden más szervvel és a közösség minden tagjával. Mindannyian kölcsönösen függnek egymástól. Kölcsönös függési viszony áll fenn a fő és a tagok, a tagok és a fő között.

Törvénynek olyan cselekvési szabályt hívunk, amely a közösség tevékenysége számára az egység elvéül szolgál. A törvény életszabály, amelyet a tekintély ad a közösségnek.

Ezért jogosan beszélhetünk az Egyházban a Szentlélek törvényéről. Beszélhetünk arról a törvényről is, amely Isten ígéjéből mint életmintából származik. Végül beszélhetünk emberektől eredő törvényről: ez az emberi törvény. Forrása az isteni megbízásból fennálló tekintély. Amint az emberi tekintélynek az Egyházban nyitottnak kell lennie az isteni felé, éppúgy az emberi törvényeknek is.

A törvények különféle szintjei között rangsornak kell lennie az Egyházban, de nem ellentmondásnak. Mindamellet az Egyház emberi jellegével velejár, hogy ilyen ellentmondás létrejöhet, és valóban gyakran létre is jön.

Az Egyház, inkább, mint bármely más emberi közösség, élő és szerves test. Bőséges életének forrása a Szentlélek. Következéleg ha az emberi közösség életéhez szabadságra van szükség, az Egyházéhoz még jobban. Széles lehetőségeket kell hagyni benne mind az emberi fejlődésnek, mind a Szentlélek működésének. Ezért minden egyházi törvény tervezését nagy gonddal kell végezni, annak tudatában, hogy Isten tervei esetleg nem azonosak a tervezők gondolataival. Az Egyház teológiája mintha azt sugallaná, hogy a

szokásjogra támaszkodó angol jogfelfogás alkalmasabb az Egyháznak, mint a Justinianus inspirálta római törvény és annak származékai. A közösség tapasztalatából eredő jogi rendszer sokkal jobban megfelel az Egyháznak, mint az, amely a tekintély gondos tervezéséből és kötelező közzétételből jön létre, de hiányzik belőle a kiterjedt tapasztalat.

Továbbá az Egyház az emberi történelemben ágyazódik. Minden jó teológia, ennél fogva minden jó törvényhozás is történelmi tényekbe kapcsolódik, hiszen Isten az emberi történelem folyamán nyilatkozta ki magát. A történelmi tudat az Egyházban folytonossági tudatot jelent. Jelenti azt is, hogy hiszünk mélyen rejlő kincsekben, amelyeket idáig még nem találtunk meg és nem aknáztunk ki. Ezért akármilyen jogrendszert is adoptál az Egyház, az álljon nyitva a múltból fakadó új ösztönzéseknek és a jövőben lehetséges új fejlődésnek. Manapság a gondos tervező könnyen megfélemlíthető a történelmi tájékozódásról, mert vagy nem ismeri, vagy nem érti a történelmet, és így eleve elzárhatja a fejlődés lehetőségét. Jó okunk van félni az olyan törvényhozástól, amely elvont tervezésből jön létre.

Az Egyház minden nemzet számára van, küldetése mindegyikhez szól. Jellege nemzetközi. A föld minden népe meghívást kapott, hogy osztozzék a keresztény közösségben lakozó Isten ajándékaiban. Ez amellett szóló érv, hogy a jogrendszer legyen nagyon hajlékony, mert az Egyház csak úgy töltheti be küldetését, ha állandóan alkalmazkodik abban a módban, ahogyan az üzenetet hirdeti, és ahogyan másokat a hívek közösségébe hív. Merev jogi vázban nincs meg ez az alkalmazkodó készség.

Tehát az Egyház jogrendszerében ellentétes elemek kombinációjára van szükség.

Az Egyházban a közösség élete nem csupán az ember társas természetére épül, hanem — és főként — a Szentlélek személyes működésére. Vagyis egy isteni Személy vesz részt a már úgyszólván társas természetű emberek közösségének megteremtésében. A közösség élete mind a kettőn nyugszik: a Szentlelken és emberségünkön. Eszerint az Egyházban egyes intézményeket a Szentlélek működése teremt meg, másokat emberek. Egyes intézmények eredete magának Krisztusnak az elgondolásában és az általa küldött Lélek erejében van. Az Egyháznak vannak isteni elgondolású berendezései, amelyeken nincs szabadságunkban változtatni. A legjelentősebb példa a püspökség, amely szentségben gyökerezik. Egy szentség pedig nincsen az ember hatalmában. A közösség nem törölheti el, — egyáltalán senki. Isteni intézménnyel van dolgunk.

Viszont a teológiai elmélkedés azt mutatja, hogy nincs abban semmi rossz, sőt nagyon is jó, ha összegyűjtjük a Szentléleknek az Egyházban szétszórt hatalmát, és ezzel segítjük a püspököket a kormányzásban. Vagyis biztosítani kell valami módon Isten népének, minden embernek a hozzájárulását, hogy a püspökök jól kormányozzanak. Az ilyen hozzájárulás mindig lényeges szükséglet, hiszen a püspökök birtokolják a joghatóság hatalmát, de nem birtokol-

ják az Egyháznak adott minden ajándék teljességét. Nem tudnak jól kormányozni, ha nem használnak ki minden elérhető forrást. Ma még nagyobb ez a szükséglet: a püspökök sok téren nem szakemberek, ezért nem tudnak jó döntést hozni szaktanács nélkül.

A jó egyházkormányzáshoz sokféle módon lehet hozzájárulni: tanácsadással, szavazással, bizottságokkal és összejövetelekkel. Minderre állandó szerveket és intézményeket kellene felállítani. Alkalmi engedmények ma már nem kielégítőek. A hozzájárulás vagy részvétel állandóságát csak állandó intézmények biztosítanák, lehetőleg az Egyház minden szintjén, plébániai, egyházmegyei, nemzeti és egyetemes szinten. Természetesen sok tekintetben ugyanez szükséges a szerzetesintézményeknél is. Ezek az intézmények inkább a tapasztalatból nőjenek ki, mint jogi tervezésből, bár kezdetben bizonyára szükség lenne egy kis tervezésre és törvényhozásra.

Az Egyház mai fejlődését nézve elképzelhető, hogy a püspökök csak a lényeges hatalmakat fogják megtartani, és sok más tevékenység gondját átadják világiaknak vagy papoknak. Jótékonyági tevékenység, iskolaigazgatás, pénzügyek: mindezt igen jól lehet intézni püspöki karakter nélkül is. Még a mindennapi kormányzás terén is meghatalmazottakat lehet kijelölni, sőt a közösség tagjai választhatnak ilyeneket, és a püspökök megerősíthetik a különféle posztokon. Ez semmiképpen sem vonna le a püspökök rendes hatalmából, nem is keresztezné. De igazi demokratikus elemeket vinne az Egyház életébe. És ha a „démosz”, a nép, „laosz theú”, Isten saját népe, akkor ez a fejlődés bizonyára jó és kívánatos.

Teológiailag még szükséges is az, hogy az Egyházban jelen levő Szentlélek teljes hatalmát kifejezésre juttassuk a törvényekben. Ameddig csak a joghatósági hatalmat használják a kormányzásban, valamiképpen szegényebbé válik az egész Egyház. Ezért azt lehetne mondani, hogy a jelzett fejlődési irány manapság nélkülözhetetlen.

A Lélek sugallatait egyéneken is tisztelni kell. Bármelyik keresztény részesülhet karizmában, sajátos küldetésre szóló megbízatásban. Ilyen esetben tökéletes engedelmességgel tartozik a Lélek törvényének, inkább, mint bármi emberalkotta törvénynek. De ezt az abszolút köteleességet korlátozott-ságunk enyhíti. Az isteni adomány értelmezésében esendő emberek maradunk. Ennélfogva sokszor paradox helyzet áll elő: kötelesek vagyunk követni a Lélek irányítását, de azt sem szabad felednünk, hogy értelmezésében tévedhetünk.

A Szentlélek belső személyes sugallata összeütközésbe kerülhet — időnként kerül is — a külső törvényhozással. Az ilyen összeütközés nem ritka emberi Egyházunkban. Csak akkor lehetne elkerülni, ha az egyházi tisztségek képviselői csalhatatlanul tökéletesek lennének minden kiejtett szavukban, minden véghezvitt tettükben, ami persze képtelen föltevés. Ha összeütközés támad, akkor megkülönböztetésre és tapintatos eljárásra van szükség. Egyfelől nem kell egykönnyen megzavarni a közösség nyilvános rendjét; a tör-

vényeket nem szabad könnyedén félretenni. Másfelől elsőbbségben kell részesíteni a Szentlélek sugallatait. Ha egy karizmatikus sugallat szándékában és céljában mindenképpen a hitelesség jegyét hordja, akkor a tekintély képviselőinek az a kötelességük, hogy diszkréten járjanak el, és próbálják összhangba hozni a belső inspirációt a külső törvényekkel. Olykor az is előfordulhat, hogy valaki magára veszi a felelősséget és követ egy sugallatot — látszólag vagy valóságosan a törvény ellenére. Sugallata hitelességének bizonyága ilyenkor az igyekezetében tanúsított mértéktartás és a közösséghez való mélységes ragaszkodás. Ez a viselkedése megnyugtatóan kezeskedik arról, hogy nem visszaélni akar a törvényekkel, csupán élni Isten kegyelmével.

Sajátos problémát adhat az ún. értelmetlen törvények iránti magatartás. Ezek nem erkölcsileg rosszak vagy teljesen haszontalanok, mert akkor egyszerűen érvénytelenek lennének. Hanem olyan egyházi törvények, amelyek nem valami magas színvonalúak. Van bennük némi célszerűség, de nem elég. Nem érik el a kellő szintet. Van irány, amely egyszerűen visszautasítja az ilyen szabályokat. Ez a megoldás túlságosan leegyszerűsítő. Az ilyeneket a közösség egységének összefüggésében kell vizsgálni, ami szintén a Szentlélek kívánalma. Az egység fenntartása akkora érték a közösség létének érdekében, hogy bizonyos körülmények között roppant ésszerű dolog elfogadni és eltérni a törvényhozás alacsonyabb szintjét. Gyakorlatilag a másik lehetőség az, hogy megbontjuk az egységet, mert megszegjük a törvényt. Ezek az ún. értelmetlen törvények továbbá arra is jogot adnak és köteleznek, hogy dolgozzunk megjavításukon vagy megváltoztatásukon. A közösség nincs minden további nélkül fölmentve elfogadásuk alól.

Az egészben mértéktartóan kell eljárni. Mérlegelni kell a szóbanforgó tárgy fontosságát. Minél fontosabb a törvény tárgya, annál kevésbé igazolt az engedetlenség. Minél jelentéktelenebb, annál könnyebben megengedhető.

Alapvető szabálynak kellene lennie, hogy az egyházi törvények a közösség nyilvános életével foglalkozzanak, ne az egyének lelkiismeretével. A közösség nyilvános élete a nyilvános tekintély irányítása alatt áll. Az egyéni lelkiismeret Isten kegyelme diszkrét működésének fenntartott terület. Megengedjük, hogy a kettő — a nyilvános élet és a lelkiismeret tere — közti választóvonal nem mindig határozható meg világosan. De világosan meg lehet állapítani az általános elvet, és őszintén törekedhetünk megtartására.

Ennek az elvnek az értelmében nem lenne ajánlatos, hogy jámborsági gyakorlatokat, mint pl. az istentiszteleten való megjelenést, a böjt megtartását stb. törvénnyel tegyenek kötelezővé. Az ilyesmit jobban elő lehet mozdítani lekipásztori gonddal, mint törvényhozással.

Az Egyház isteni eredetének egyik jele, hogy életében látszólag ellentmondó tulajdonságok harmonikus egyensúlyban vannak: így például az állandóság és a változások iránti nyitottság. Ez az egyensúly sohasem borulhat fel egészen, minthogy Krisztus Lelkének műve. De megbillenhet saját értet-

lenségünk következtében. Az újabb századokban annyira hangsúlyozták az Egyház életének állandó elemeit, hogy gyakorlati életében nem biztosítottak mindig igazán teret a Lélek ihletésének. Liturgiánk visszatükrözte Isten örök szépségét, de nem mutatta a Szentlélek hatalmas szelét és lángnyelveit. Ugyanígy az egyházkormányzatról alkotott fogalmunk állította, hogy Isten állandóan jelen van a törvényes tekintélyben, de talán nem tulajdonított kellő súlyt a Lélek kevésbé érthető, kevésbé fogható jelenlétének a közösség testének minden tagjában. Hogy a Zsinat elgondolásába behatolhassunk, mindkét elvet el kell fogadnunk: álljunk szilárdan a rendíthetetlen sziklán, és szolgáltsuk ki magunkat teljesen a Szentlélek sodró szelének. A régi hagyományt egybe kell olvasztani új ihlettel.

Huba Judit

A SZERETET ÉS EGYSÉG LELKE

Szeretet az Isten

Hogy egy Isten van, azt már a görög filozófia is megállapította. De hogy Isten a szeretet, azt csak a kinyilatkoztatás mondja nekünk (1Jn 4,16). Nemcsak Szent János, nemcsak az Újszövetség. Hiszen már az Ószövetségben is biztosítja Isten az ő népét szeretetéről. Isten szeretetét hirdeti maga a szövegség gondolata, ami Noétól és Ábrahámtól Mózesen át a prófétáig végigvonul az egész Ószövetségen: „Én vagyok a ti Istenetek, ti pedig az én népem vagytok.” Az Énekek éneke a jegyesi szeretet képét alkalmazza Isten és a választott nép viszonyára. Ózeás prófétánál a hűtlen hitves Izraelt jelképezi: Isten kész megbocsátani az ő hűtlen népének, mert szereti. És a Zsoltáros szerint: „Ha atyám és anyám elhagy is, az Úr velem van” (27,10). Izaiás pedig arról biztosít: „Mint ahogy az anya gyermekét vigasztalja, úgy akarlak titeket megvigasztalni” (66,13).

Tehát már az Ószövetség tele van annak kinyilatkoztatásával, hogy Isten a szeretet. De ennek a titoknak igazi mélységét csak az Újszövetség tárja föl. Az Újszövetségben Isten beavat minket szentháromsági benső életének titkába, és közli velünk, hogy az Isten: közösség. Az Atya, a Fiú és a Szentlélek közössége.

A Szeretet Lelke az egység kapcsa az Atya és a Fiú között

Az Evangéliumban kétszer is kinyilatkoztatja az Atya a Fiúról: „Ez az én szeretett Fiam”. Éspedig két fontos pillanatban: először az Úr Jézus keresztsége, azaz nyilvános működésének megkezdése alkalmával (Mt 3,17; Mk 1,11; Lk 3,22), másodszer Jézus Tábor hegyi megdicsőülésénél (Mt 17,5; Mk 9,6;